

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Zachariam Prophetam Commentariorvm Liber
Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM
COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

In mense octauo in anno secundo Dario regis, factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachie, filij Addo prophetae, dicens Iratus est dominus super patres vestros iracundia. Aggaeus iste & Zacharias contemporales fuerunt, simulq; sub Dario, secundo regni eius anno prophetauerunt, adiuuantes ludaeos & confortantes, sicut in Esdra scriptum est: Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & coeperunt edificare templum dei in Hierusalem, & cum eis prophetae dei adiuuantes eos. Duobus mensibus Aggaeus prior q; Zacharias prophetae coepit. Siquidem ad istum in mense octauo, ad illum autem in mense sexto eiusdem anni, q; erat secundus Dario regis, factum est uerbum domini. Idcirco sicut prophetae tpe, ita & scripturae istum ille praecedit ordine. Porro Darius, cuius anno secundo prophetauerunt, filius Idaspis, quoniam loco post Cyrum, Mædis & persis imperauit. Denique Cyro filius eius Cabyse & Cabyse duo fratres magi successerunt, eisq; interfectis, Darius iste rex constitutus est. A primo anno Cyri regis, q; templum domini reaedificari iussit in Hierusalem, & quinquaginta sex mille captiuos remisit in Iudaeam, quadraginta copulantur anni, in quibus altare tantum extructum fuerat, & facta templi fundamenta, uicinis nationibus eos ex precepto Cabyse regis, ne templum uel ciuitatem edificaret prohibentibus. Secundum magnitudinem gratiae uel meriti, q; dignus extitit in libro uitae conscribi. Nomen quoque apud homines iste sortitus est, ut uocaretur Zacharias, quod interpretatur memoria domini, & filius Barachie, id est filius benedictionis domini, & filius Addo, id est filius testimonii domini. Magna gratia filius predicat nobis istis, & ipsa gratia cognoscenda est, ex ipso quod ad eum factum est uerbum domini, cuius in ingressu nunc assumimus, quod sic incipit: Iratus est dominus super patres uestros iracundia. Et dices ad eos: Hec dicit dominus exercituum. Conuertimini ad me, dicit dominus exercituum, & conuertar ad uos, dicit dominus exercituum. Sicut in fine Aggaei, ita & in huius initio trina praesulget repetitio nominis domini. Nunquam casu uel sine intuitu rationis putamus ita dictum haec dicit dominus exercituum: Conuertimini ad me, ait dominus exercituum, & conuertar ad uos, dicit dominus exercituum? Non utique casu, non sine rationis intuitu, sed quia propheta erat, & prophetae oculo in illud tempus acceptabile, in illud die salutis totus tenebat, quo dicendum erat: Euntis docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, ut abluerentur peccata illa per sanguinem Christi, propter quod dominus iracundia super patres uestros iratus fuerat. Quos namque super patres, & qui fuerat iratus iracundia? Nimis angustam facimus nobis sanctam scripturam, si nullam intelligimus aliam iracundiam, quam captiuitatem unius generationis, quae suo tempore ducta est in illam Babyloniam, quandam modum di huiusmodi particulam, nullosque patres alios, nisi ludaeos, qui in Babylone defuncti sunt, patres Iudeorum, qui inde reuersi sunt. Sed profecto non ualde magna erat iracundia, praetermissa de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Non (inquam) ualde magna illi: quae maiorem considerat, cuius ista quaedam similitudo, tenuisque fuit umbra, per quam uelut imaginem puerilis hominis sensus, magna iracundia, ueraque captiuitate, in quam decidit per Adam, & de qua liberatus est per Christum, paulatim introductus, agnoscat. Igitur iratus est (inquit) dominus super patres uestros iracundia, subauditur, quam iracundiam portastis & uos, sicut & alius propheta confitens loquitur: Patres nostri peccauerunt, & non sunt, nos autem iniquitatem eorum portauimus. Non potest illa iracundia sedari, non potest ille paries inimitiarum solui, nisi per fidem Iesu Christi, nisi signari properetis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Dices ergo (inquit) ad eos: Hec dicit dominus exercituum praefatus, ait dominus exercituum filius, dicit dominus exercituum spiritus sanctus: Conuertimini ad me, & conuertar ad uos, id est credite in me, & iracundia remota in reconciliationem suscipiam uos. Ne sitis sicut patres uestri, ad quos clamabatur propter peccata, dicentes: Hec dicit dominus exercituum: Conuertimini de uis malis, & cogitationibus uestris pessimis, & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit dominus. Hoc simile est illi, quod spiritus sanctus uos dicit in Dauid: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto, ubi teneauerunt me patres uestri, probauerunt, & uiderunt opera mea &c. Quod hic dicit: Ne sitis sicut patres uestri, hoc est, in illo nolite obdurare corda uestra, sicut in illa exacerbatione ubi teneauerunt me patres uestri, Et quod hic dicit: Et non audierunt, neque attenderunt ad

i. Esdr. 5.

Darius quartus a Cyro rex.

Zacharias in nomine, typum Christi gerit.

Trinitatis insinuatio.

Matt. 28.

Qualis fuit illa iracundia domini.

Thren. 3. Ephe. 2.

Psal. 94.

me, hoc est, in illo: Ipsi uero nō cognouerūt uias meas. Igitur ad quē diē nos ducit. Ap̄plus in uerbis illis: Hō die si uocē eius audieritis, ad ip̄m respicere pulchrū est, in isto dicēte: Ne sitis sicut p̄ses uestri. Qm̄ ergo (in q̄ idē ap̄plus) sup̄est q̄sdā intrare in illā requiē, & hi, q̄bus prioribus annūciatū est, nō introierūt p̄pter incredulitatē, itēq; terminat diē quēdā in David, dīcēdo post tm̄ t̄pis: Hodie si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Nā si Iesus eia requiē p̄stitisset, nunq̄ de alia loqueret post hac diē. Et reuera hodie, hoc tpe salutis gr̄e, qui mūdo illuxit, a Ch̄ri passiōe & resurrectiōe dī, nō solis Iudaeis: ne sitis sicut p̄ses uestri, ad q̄ clamabāt prophetæ priores, & nō audierūt neq; attēderunt, ne obduretis corda uestra, sicut p̄ses uestri, q̄ me tētauerūt, & in deserto prostrati sunt, nec in illā requiē introierūt, sed & nobis cūctis hoībus, q̄cūq; sint ex gēte uel natiōe, dī: Ne sitis sicut p̄ses uestri Adā & Eua, qui in illā requiē, i. in paradysum introierāt, & eadē requiē sese indignos fecerūt. Veritatem & hoc sciendū, q̄a quicūq; murmuratores aut rebelles in professiōe Christiānitatis sunt, q̄cūq; ex gēte uel natiōe sint, p̄ses eorū recte dicunt illi, q̄ transito mari rubro, quāuis Aegyptū reliquisse uiderent, in illā repromissionis terrā nō introierūt, sed in deserto prostrati sunt, & illi q̄ deinceps missos ad se prophetas nō audierūt, cūcti murmuratores uniuersi rebelles illoꝝ filij sunt, uidelicet p̄ imitationē, & proinde nō minus Græcus, q̄ Iudæus sibi dīctū intelligat, ne sitis sicut p̄ses uestri &c. Sequitur. **L. Patres uestri** & p̄p̄hete ubi sunt? **Mā** quid in sempiternū uiuent? **Uerū** tamen uerba mea & legitima mea, que mādauis seruis meis p̄p̄hētis, nunquid nō cōprehēderūt patres uestros? **L. Ac** si dicat: Sane uexatio tūc intellectu det auditui, qm̄ cū in pace habitaretis, prophetis q̄s mittebā, credere noluiſtis, potius uestris attēdētes pseudop̄phetis. **Vbi** nūc illi p̄ses uestri & p̄p̄hete sunt? **Illos** nāq; prophetas mēdaces insultabūda requirit ueritas, de q̄ibus Hieremias: Nolite (m̄ q̄) audire uerba prophetarū dicētiū uobis: Nō seruietis regi Babylonis, q̄a mēdaciū ip̄s loquunt uobis, q̄a nō misit eos, ait dñs, & ip̄s prophetāt in uocē meo mēdaciter. **Nūquid** (ait) eiusmodi p̄phetæ uestri in sempiternū uiuent? **Imō** illi citius mortui sunt, exēplū ḡa, ut ille Ananias, q̄ cōtra Hieremiā, imō cōtra dñm falso prophetauerat. **Nō** misit te dñs, ait Hieremias, & tu cōfidere fecisti p̄p̄m istū in mendacio. **Iccirco** hoc anno morieris, dicit dñs ad uersus eū dñm locutus es. **Et** mortuus est in anno illo, mēse septimo. **Nūquid** ergo in sempiternū uiuent? **Nequa**q; sed uerba mea & legitima mea, q̄ mādauis seruis meis prophetis, illa uiuūt, & illa p̄ses uestros cōprehēderūt. **L. Et** conuersi sunt, & dixerūt: **Sicut** cogitauit dominus exercitūū facere nobis sc̄dm̄ uias nostras, & secūdm̄ adinuentiones nostras fecit nobis. **Nō** bona cōuersio, in eo qd̄ dicūt, sicut cogitauit dñs exercitūū facere nobis, ita fecit. **Quāto** melius atq; suauius Daniel & socij eius: **Dñe** deus magne & terribilis, peccauim⁹, inique fecim⁹, oīa q̄ induxisti sup̄ nos, et uniuersa q̄ fecisti nobis. **Pro** iudicio fecisti, tibi iustitia, nobis autē cōfusio faciei, & cætera his similia. **Recta** cōuersio, & amabilis dictio talis, ubi semetip̄s sic accusant, ut iustificēt deū. **Nō** ita p̄ses uestri (inq̄) sed cōuersi sunt, & dixerūt: **Sicut** cogitauit dñs exercitūū facere nobis, secūdm̄ uias n̄ras, & secūdm̄ adinuentiōes n̄ras fecit nobis. **Ita** dicēdo semetip̄s nō iustificāt, q̄a nō possunt iustitiā autē dei nō p̄dicāt, q̄a nolūt. **Uideas** uero q̄ hodie Iudæos, nimirū patrū eiusmodi, patrū malorū filios pessimos, ita p̄manere p̄uersos ut si q̄ras, cur captiui sunt, nihil aliud dicāt, nisi istud, sicut cogitauit dñs, sicut placuit dño, secūdm̄ uias n̄ras fecit nobis, & nunq̄ causam cōfiteri uel nosse uelint, propter quā dñs ita cogitauerit, uel cogitare & facere debuerit. **Dicūt** qd̄: **Secūdm̄** uias n̄ras fecit nobis, sed dicere nolūt, quēnā illa uia fuerint. **Perseuerat** nihilomin⁹ sermo diuin⁹, sermo p̄pheticus. **Ne** sitis (inquies) sicut p̄ses uestri, & illi factis reclamāt: **imō** erim⁹ sicut p̄ses n̄ri, unde sit, ut inexcusabiles sint. **L. In** die uicesima & quarta undecimi mēsis sabath, in āno secūdo **Zacharij**, factū est uerbū domini ad Zachariā, filium Barachie, filij **Addo** p̄p̄hete, dīcēs: **Uidi** per noctē, & ecce uir ascēdēs super equū rufum, & ip̄se stabat inter myrreta, & ta, que erāt in pfundo, & post eū equi rufi, varij & albi, & dixit: **Qui** sunt isti domini mei? **Et** dixit ad me angelus domini, q̄ loquebat in me: **Ego** ostendā tibi quid sint hec. **Et** respondit uir qui stabat inter myrreta, & dixit: **Isti** sunt quos misit dominus, ut perambulēt terrā. **Et** responderunt angelo dñi qui stabat inter myrreta & dixit: **Uide**

Heb. 4.

Ne sitis sicut patres uestri.

Num. 14

Esa. 28

Prophetæ falsi.

Hiere. 27

Ibidē. 28.

Nō recta cōuersio Iudæorum.

Dan. 9.

sunt perambulauimus terram, & ecce ois terra habitata & quiescit. Visio pgrandis
 & admirabilis, unius diei, scz uicesima q̄rte undecimi mēsis, in anno secūdo Darij, cuius mē
 se octauo primū fuerat factū ad hūc Zachariā uerbū dñi uisio (in q̄) pgradis, & ualde claris
 or est q̄ ut pati queāt nri cācutiētes, oculi claritate nimia reuerberati. Incipit à uiro ascēdēte
 sup equū rufum, & stāte inter myrteta, q̄ erāt in profundo, & terminat illic ubi coronat se
 sus fili⁹ Iosedech sacerdos mag⁹, coronis Helire, & Tobia, & Hidaie, & Hen filij Sopho
 nia. Qua uoce, q̄libus uerbis pulchritudinē atq; maiestātē eloquar tāte uisiois. Assit autor
 ipse & ordinator uisionū ppheticarū spūs dñi, q̄a prophetica q̄dā historia, q̄dā historica p
 phetia ē expectatōis & aduētus tui Chfe fili dei, passiois & gloriose resurrectōis siue clarifi
 catōis tui Chfe fili hois, & secūdi aduētus tui, q̄ in nouissimo die glia & honore coronat⁹
 & coronarū tuarū nullus termin⁹, regni tui nullus erit finis. Talē tāq; amabilē tuarū laudis hi
 storiā, se utcūq; cōtēplari gaudet aius fidelis, optat eloq; lingua tuo deuota nomini. Vidi (in
 q̄) p noctē, & ecce uir ascēdēs sup equū rufum, & ipse stabat iter myrteta, q̄ erāt in profun
 do. Præmiserat ita, Factū est uerbū dñi ad Zachariā filiū Barachia, filij Ado propheta, di
 cēs: & ante q̄ ipsa dñi dicta, q̄ sibi erāt optabilia, subiūgit, Zelatus sum Hierlm, & Sion zelo
 magno &c. Sic et Lucas in Actibus aplosū cū pmississet, Stans Petrus in medio fratru dixit,
 breuiorē licet q̄ hic digressionē fecit, subiūgēs, Erat autē turba hoim silt ferē cētū uiginti. Ita
 q̄ p anticipationē intelligēdū qd pmissit, factū est ad me uerbū dñi, dicēs, prius em narrabit
 ordinē gestarū rei, demūq; ipsa ordietur gratiosa dicta dñi. ¶ Vidi (in q̄) p noctē. Recte p no
 ctē, ut ipm tēpus uisiois tristitia & mœrori cōgrueret, in q̄ ipsa erat, uidelicet ppter diuini
 nāgētis et loci desolationē. Ob eādē causam et Danieli nocte uidit, Et aspiciēbā (in q̄) in ui
 su noctis. Lōga nox et frigida, nec min⁹ erat obscura. Erat em uicesima q̄rta, undecimi mēsis
 Sabath, q̄ apud nos Februarij dñ. Vicesima q̄rta die, luna prope ē in defectu. Igit et prolux⁹
 tas noctis, et aspitas frigoris, et defectus luminis, seu lunę sublustis tristitia cōgruebāt, in q̄
 nimis ppheta cōsolatiōe indigebat supnā uisitatiōis et allocutiōis, q̄ hmōi fuit. ¶ Et ecce
 uir ascēdēs sup equū rufum. Ad qd ascēdēs sup equum, nisi ut faceret, qd postmodū dicit:
 Reuertar ad Hierlm in misericordijs: Vir em ille ipse est dñs, et ppterea sup equū ascēdēs
 te uidebat, q̄a tēpus erat, ut ad illā ciuitatē suā reuerteretur, q̄a tēpus uenerat miserēdi eius.
 Quid erat ille equus, nisi hūana natura ipsius? Nōdū quidē erat hō factus, sed hoc ut fieret,
 parabat, et qd in re futurū erat, p̄senti uisioe significabat. Ob hoc pulchre sup equū ascēdēte
 uidebat, ad Hierlm in misericordijs reuersur⁹, q̄a uidelicet Hierlm illā reādicari causa ista
 exigebat, ut eēt, unde iuxta promissioēs, q̄ ad p̄ses factæ sunt, ipse hō factus nasceret. Equū
 aut uidit, uel dixit rufum, p̄pter ipsius sanguinē rubicūdū. Eundē equū Iohānes in Apo
 calypsi uidit albū. Vidi (in q̄) cœlū aptū, et ecce equus albus, et q̄ sedebat sup eū, uocabat si
 delis et uerax, et exercitus, q̄ sunt in cœlo, sequebant eū. Vnus idēq; equus, et illic ppter suā
 innocētā uisus est albus, et hic propter passiois suæ sanguinē rufus. Quid aliud intrēdit ec
 clesia, dū dicit in Canticis: Dilectus meus cādūsus et rubicūdus: Et ipse stabat inter myrteta
 q̄ erāt in profundo. Myrtus tēperatiuæ naturæ ē, et hāc arborē medicorū libri aptā asserūt
 curādīs infirmitatib⁹, et maxie mulierū necessitatibus plurimis. Dicitur autē myrtus à mari,
 eo q̄ maris litoribus soleat innasci. Vnde est illud Vergilij: Littora myrtetis lætissima. Et
 amātes littora myrtæ. Quid ergo significāt myrteta, nisi sanctas et uere salubres legis et pro
 phetaz atq; psalmorū scripturas: Et iste uir, de q̄ loqmur, nōne iā tūc stabat iter hmōi myr
 teta: Etem scrutaminē (in q̄) scripturas, et ille sunt, q̄ testimoniū phibēt de me. Plane ab ois
 bus sanctis scripturis testimoniū habere, hoc ē, inter myrteta stare, Et myrteta (in q̄) erāt in
 pfundo. Nā reuera sanctarū scripturarū magnū ē profundū. Vnde Psalmū. Abyssus (in q̄)
 abyssum iuocat. i. unius scripture pfunditatē ut penetrare ualeas, alterius scripture admota
 pfunditas plurimū iuuat. Illic stabat uir, et illic p̄t inueniri, atq; inde cognosci, si q̄ritur, non
 aut inuenitur ab eo, q̄ q̄rere nō uult, ueluti stās aliq; inter myrteta, nec ita in propatiōe ē, ut
 cito uideat à negligētē p̄tereūtibus, nec ita later, ut nō possit inueniri à diligētē q̄rentibus.
 ¶ Ex q̄ Moses i typū eius agnū in Aegypto imolauit, et postea domorū eius sanguie signa
 uit, ino et ex q̄ p̄ Abraham unigenitū filiū Isaac sacrificatur⁹ sup arā imposuit, et ex eo ac de
 inceps rufus cepit uideri equus, sup quem uir iste ascēdit, Etem quocunq; te uerteris inter
 myrteta

Visio pgra
grandis.

Ad. 1.

Vidi p noctē.

Danie. 7.

Vir sup equū
filius dei i hu
mana natura

Idē equus &
alb⁹ & rufus.
Apo. 19.

Cant. 5.
Myrtus.

Myrteta, scr
pturæ sanctę
Iohan. 5.

Psal. 41.

Exo. 12.
Gene. 22

plus in
 de stia
 prior
 did, di
 sta eia
 te, qui
 ad q̄
 a, ficu
 & no
 ra, qui
 me &
 ant, q̄
 egypti
 lum,
 belle
 in iu
 illi
 ut fer
 Salte
 edere
 iunt
 in
 u lon
 it ait
 ut ille
 hier
 is ad
 seme
 theis,
 ogita
 3 no
 az lei
 Quā
 nique
 nob
 iplos
 cogi
 s, ita
 s ul
 rson
 o, se
 ca coi
 diceo
 s. Ne
 imex
 Ba
 tā di
 p̄re
 imit
 im?
 d̄p̄e
 uita

Equi alii, rufi
albi, & uarii.

Apo. 19.

Patriarcha p
ambulauerit
terram.

Heb. 11.

Psal. 86.

Plal. 104.

Gen. 12.

Esa. 2.

Esa. 48.

Hiere. 20.

myrteta hmoi, i gerit se oculis tuis sacramentū passionis huius uiri pfiguratū, tā factis q̄ dñi
Eis patriarcharū & prophetarū mysticis. ¶ Et post eū (inq̄) equi rufi, uarii & albi. Post eū
(inquā) & nō ante eū: nā ipse est ante oēs, & primogenitus in multis fratribus, & oēs sancti
fratres eius, equi utiq; dñi, alij martyrio rufi, alij candore uirginitatis albi, alij diuerforū char
rismatū donatide uarij sequūtur eū, sic ut supra ex Apocalypsi dictū est, & exercitus q̄ sunt
in cœlo, sequebātur eū. Oēs equi hmoi sefforē unū habent, deū, & iccirco concordē faciūt
exercitū. Et dixit: Qui sunt isti dñe mi? Cui dixerit, uel quē interrogauerit, utrū uirū ipsū,
q̄ stabat inter myrteta, angelū suū, i. sibi deputatū q̄ loquebat in eo, non facile dinoscitur, sed
hoc palā est, q̄ utrunq; respōdet. Nā primo subiungitur, & dixit ad me angelus dñi, q̄ loque
bat in me, ego ostendā tibi qd̄ sint hæc, ac deinde, & rñdet uir q̄ stabat inter myrteta, & dixit
Isti sunt quos misit dñs, ut pambularent terrā. Nisi esset propheta is cui sic responsum ē, nō
esset responsio siue demonstratio sufficiens, isti sunt quos misit dñs, ut pambularet terram.
Sed q̄ propheta erat, iāq; spūalem habebat intelligentiā, intelligere potuit, unde & ultra
nō q̄siuit. Querimus aut̄ nos quō miserit dñs illos, quos diximus equos suos, ut pambula
rent terrā, & qd̄ intendentes rñdeant, & dicāt ei, pambulauimus terrā, & ecce ois terra habi
tat & quiescit. Vt inueniamus primū, adiungēdum est qd̄ sequitur: Et respondit angē
lus dñi, & dixit: Domine exercitūū usq; quo non misereris Hierusalē & urbium
Iuda, quibus iratus es: Iste iam septuagesimus annus est. Igitur equi dñi, scilicet
hoies sancti, q̄les fuerunt Abrahā, Isaac, & Iacob, & ceteri magnā depropterū querelā
dicēdo pambulauimus terrā, & ecce ois terra habitat & quiescit, Ac si dicerēt: Tu dñe mi
sisti ut pambularemus terrā, & iussu tuo facti sumus instabiles, fuimusq; peregrini & hospī
tes sup̄ terrā, & hoc confitentes, significabamus nos patriā inquirere, atq; expectare funda
menta habentē ciuitatē, cuius artifex & cōditor tu es deus. Siquidē illius meminisse, ha
beamus utiq; tēpus reuertēdi. Nunc aut̄ meliore appetiuimus, i. cœlestē. Porro illius cœ
lestis pparatio nobis esse debuit ista Hierlm̄ terrestris, q̄ uidelicet nō est nobis inuenire ci
uitatē cœlestē quā appetiuimus, nisi hinc promissio impleat, fiatq; qd̄ scriptū est, & hō na
tus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus. Perambulauimus terrā, prauisimus de gente in
gentē, & de regno ad populū alteq; ali qui sponte iussu tuo de terra sua egressi, aliqui capti
ui nō spōte abducti, & ecce ois terra habitat & quiescit. Hierlm̄ aut̄ & terra Iuda nō habita
tur neq; quiescit, terra cuius habitatio, cuius quies sola est necessaria nostræ spei, nrā expe
ctationi, nrā saluti, ut fiat qd̄ promissum est nobis, ut iustificeris deus in sermonibus tuis, ut
de Hierlm̄. Ad istā uere magnā & ualde oportunā taliū equorū dñi querelā rñdens seq; ad
iungēs angelus dñi dicit, Dñe exercitūū usquequo tu nō misereris Hierlm̄, & urbī Iuda
q̄bus iratus es: Iste iā septuagesimus annus est, Hic angelus dñi rñdens, recte intelligitur nō
ipse uir q̄ stabat inter myrteta, cui & loquebant, dicētes: pambulauimus terrā. Ipse quidē an
gelus dñi dictus est, ita & responderūt angelo q̄ stabat inter myrteta, sed nō ipse est q̄ di
cit, dñe exercitūū, usquequo tu nō misereris & c. Sequitur em̄. ¶ Et respondit dñs an
gelo qui loquebatur in me, uerba bona, uerba consolatoria. ¶ Qui loquebat in p̄phe
ta solūmō angelus est, q̄ aut̄ stabat inter myrteta uir siue angelus, ipse est dñs exercitūū. Sed
dicet aliqs. Si uir ille angelus ille q̄ stabat inter myrteta (ut iā dictū est) dñs ipse exercitūū est,
quō dicit uel dicere cōuenit illi, isti sunt q̄s misit dñs, hoc profectō sup̄ siue queritur, cū dñi
uel dei nō una tm̄ p̄sona sit, & una de duabus, & alia de alia loquat, ut illic: & nūc dñs misit
me & spūs eius, & alibi: Dñs mecum est tanq̄ bellator fortis. Sequitur. ¶ Et dixit ad me an
gelus qui loquebatur in me: Clama, dicens: hec dicit dominus exercitūū. ¶ Clama
sum Hierusalē & Sion zelo magno, & ira magna ego irascor sup̄ gentes opulētas,
q̄ ego iratus sum parū, ipsi uero addiderūt in malū. Propter ea hec dicit dominus
Reuertar ad Hierusalē in misericordijs, domus mea edificabitur in ea, ait dñs ex
ercitūū, & ppendiculū extendetur sup̄ Hierusalē. ¶ Angelus q̄ loquebat in propheta,
iā hic facit qd̄ paulo ante promisit. Dicēt nāq; qd̄ sunt isti dñe mi? ita rñdit. Ego ostendā tibi
qd̄ sint hæc. Clama (inq̄) dicens: Hæc dicit dñs exercitūū. Zelatus sum Hierlm̄ & c. Ac si
dicat: Quæris de uiro stante inter myrteta, cur ascēdat sup̄ equū, ecce dico tibi, q̄ magnum
est signū

est signū dñi exercitūū, ualde irati sup gētes, quæ Iudā & Hierlm affligerūt. Sup equū ascēdit, & cōtra eas uadit. Quā ob causam? Videlicet qa ego (inqt) tanq̄ pater, siue tanq̄ uir, coniugē amās, zelatus sum Hierlm, & Sion zelo magno, zelo bono, uisitando in uirga iniquitates eorū, & in uerberibus pctā eorū, quæ uidelicet uirga nunc fuit potestas Babyloniorū, quæ uerbera sunt captiuitas, & tēpli uel ciuitatis incendiū. At uero gētes, qbus tradidi filiōs in hoc ipsum, addiderūt siue adiuuerūt in malū. Quid addiderunt? Illud nimirū efficere uoluerūt, qd si fuisset effectū iā nō uirgā siue uerbera tm̄, sed plus q̄ uirgā plus q̄ uerbera su- biterent quippiā, scilicet mortis additamētū. Hoc em̄ agere, & ad hoc illos impellere uoluerūt, ut ne derelinquerēt deū suū, & nolētibus cōsentire, dira supplicia mortesq; diuersas intulerūt. Propterea hæc dicit dñs: Reuertar ad Hierlm, in misericordijs, hoc qd̄ nūc uidisti uirū ascēdentē sup equū rufum, & post eū equos rufos, uarios & albos, & dixisti, qui sunt isti dñe mi, equi rufi, uarij & albi, exercitus dñi sunt, & hic ipse dicitur & est dñs exercitūū, q̄ tot equi, & multo plures q̄ uidisti, uadūt post eū, ut tu uidēs, nō timeas gētes opulentas, & recte dicas, ut qdā alius ad puerū suū dixit, noli timere, qa plures nobiscū sunt q̄ cū illis. Quod eo dicēte et orāte, aperuit dñs oculos pueri, & uidit, & ecce mōs plenus eq̄rū & curū igneorū in cōspectu Helisæi. Ecce tu q̄ uidisti eqs dñi, & ipm̄ ascēdentē sup equū suū rufum, cū his uerbis, reuertar ad Hierlm in misericordijs, domus mea ædificabitur in ea et pp̄diculū extēdetur sup Hierlm. Istud clama & cōtestare filijs trāsmigratiōis, ut cōfortent̄ sciētēs dñm, ad ipsos reuertī in misericordijs, & dicito qa ascēdentē uidi. **L** Adhuc clama dicens, hæc dicit dñs exercitūū. Adhuc affluent ciuitates meg bonis, & cōsolabitur dñs adhuc Sion, & eliget adhuc Hierusalem. **L** Nō (inqt) hoc tātū clames, quod domus mea ædificabitur, & pp̄diculū sup Hierlm extēdet, sed sicut interpellatus est ipse dñs à me dicēte, dñe exercitūū usq; quo tu nō misereberis Hierlm, & urbīū Iudā, qbus pri⁹ iratus es, ita respōsum accipe meū, et de Hierlm & de ceteris urbibus Iudā, qa adhuc (inqt) affluent ciuitates meæ bonis, subauditur tēporalibus, & p̄pterea cōsolatiōe sempiterna cōsolabitur dñs adhuc Sion, & electiōe p̄fecta eliget adhuc Hierlm, ita uer̄, ut sicut apud aliū p̄phetā dicit, uocetur ciuitas iusti, mater ciuitatū urbs fidelis, & fiat qd̄ apud eundē locutus est dicēs, qa de Sion exhibit lex, et uerbū dñi de Hierlm. **L** Et leuaui oculos meos & uidi ecce quatuor cornua, & dixi ad angelū qui loquebat̄ in me. Quid sunt hec? & dixit ad me. Hæc sunt cornua que uentilauerunt Iudā & Hierusalem, & ostendit̄ mihi dñs quatuor fabros, & dixi. Quid isti uentūr facere? qui ait, dicens: Hæc sunt cornua que uentilauerūt Iudā per singulos uiros, & nemo eorū leuaui caput suū, & uenerūt isti deterrere ea, ut desiciat̄ cornua gentiū, que leuauerūt cornū sup terrā Iudā, ut disp̄gerent eā. **L** Ecce scdm̄ quādā similitudinē exercitūū ad bella ediuerso procedentiū, hinc apparuit dñs exercitūū, ascēdēs super equū rufum, et equi rufi uarij et albi post eū, atq; inde quatuor cornua, scilicet exercitus siue reges exercitūū, i. gentiū que disp̄serūt (ait) Iudā, et Israhel, et Hierusalem. Nā quatuor gentes quæ in regibus utiq; superbie cornibus diuinū nomē impugnauerūt, et dei populū obtriuērūt Babylonios Mædos atq; Persas, Macedonas ac Romanos esse, et nunc angelus interrogatus à propheta exponit, et Daniel plenissime replicat, qui in uisione statuæ quæ habebat aureū caput et pectus argenteū, et sub umbilico æreū, et crura ac pedes ferreos ac fictiles, has quatuor gentēs interpretatus est. Et rursum in alia uisioe quatuor bestias, leonā et ursū, et pardū, et quartā terribilē bestia, cui nomē nō posuit, eadē gētes sub alia figura mōstrauit. Mædos et Persas unū esse regnū post uictoriā Cyri, nō ambigit, qui et seculares et sacras l̄ras legit. Quid Babylonij q̄ Mædi, atq; Persæ, qd̄ Græci, i. Macedones fecerit, quō Iudā et Isrl̄ & Hierlm, q̄ si cornibus uentilauerint, quō cornū Romani imperij nō solū Hierlm illā, que iā nō erat Hierlm, sed sp̄ualiter Sodoma et Aegyptus, ubi dñs noster crucifixus est, uerū et Chri eccliam, uerū Iudā, uerū Israhel, uerū q̄ Hierlm eliserit atq; dissipauerit missis per orbē terrarū, siue ubiq; gentiū crudelibus edictis legibusq; publicis, q̄ nescit, q̄ nō audiuit? Et eiusmodi cornua simul quidē prophetica uisioe demōstrata sunt, uerū dei populū nō pariter oppresserūt sed sibi inuicē successerūt Babylonij Mædi et Persæ. Persarū regno regnū Macedonum regno Macedonū, imperiū Romanorū. **L** Similiter de fabris sciendū, qd̄ simul quidē propheta

Zelus bonus dñi ad Hierusalem. Plalm. 22.

Eliseus. 4. Reg. 6.

Esai. 1. Ibid. 3.

Quatuor precepta regna contra dñm. Danie. 2.

Ibid. 7.

Apo. 11.

Quatuor fabri, mali angeli, qui regnis presunt.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. I.

pheta ostensi sunt, ueniētes ad deterenda cornua regnoꝝ illoꝝ, sed nō uno eodēq; tempore detriuerūt, neq; oēs oia, sed singuli singula certis tēporibus deterētes cōfregērūt, & inuicē cōtrarij fuerūt, & alter alteri restiterūt. Quinā sunt uel fuerūt quatuor isti fabri: Nimirū nō absurde intelligitur qd fuerint principes. i. angeli illi q; singulis præerant regnis, sicut apud

Dani. 10.

Danielē declarat his uerbis. Ego (inqt) angelus ueni propter sermones tuos. Princeps autē regni Persarū restitit mihi uiginti & uno diebꝰ, & infra. Nunqꝰ (ait) scis qre uenerim ad te? Et nūc reuertar ut prælier aduersus principē Persarū. Cū em̄ egrederer, apparuit princeps Græcorū ueniēs. Sicut principē Persarū, & principē legimus Græcorū, ita principē quēlibet Babylonioꝝ, & principē aliquē fuisse nō dubitamus Romanorū, scz angelos q; singula regnis p̄fuerūt, malos utiq; angelos, malos principes, maligni, in q; mūdus positus erat, neq; manifeste testant acta principatus eorū, acta crudelia, gesta sanguinea, q; narratiōibus herifonīs libri tā seculares, q; diuini pleni sunt. Vnus dei populus bonū angelū, bonū habebat

Populo dei bonus præerat angelus.

principē, scz Michaelē, ut ibidem angelus q; Danieli loquebatur, ueruntamē (inqt) annūciabo tibi, quod expressum est in scriptura ueritatis, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps uester. Primus istorū quos propheta dñs ostēdit, primus fabricorū eiusmodi, scilicet angelus q; præerat Babylonis, detriuit cornua gētū, q; uentilauerūt ludā & Israhel, & Hierlm, in eo uidelicet qd p̄mittēte uel disponēte iusto iudice deo caput regni Assyriorū Niniuē subuerterūt, multasq; gētes p̄ circuitū, nō ualēte aliquo resistere principi Babylonioꝝ. Nō qdē ille neq; aliq; fabri. i. principes mali, q; secundus princeps Persarū, Babylonici regni cornū cōtriuuit, tertius princeps regni Græcorū, q; Persas cornu suo uentilauit, quartus princeps Romanorū, q; cornū Græcorū citissime cōfregit, nō inquit, isti p̄pterea sic & sic egerūt: Nō propterea irati sunt, q; regna illa populū dei uexauerunt, sed cū semp̄ auditi sint sanguinis humani, & uidere hominū cædes eorū luxuria sit, p̄missio delibenter usi sunt, quod uidelicet p̄missum, cū sit iustū & bonū, ipsi semper illo iniuste & male utunt, sicut ecōtra deus malis eorū semper bene utitur. Vnde notandum quod cū dixisset propheta, quid isti fabri ueniunt facere, repetiuit angelus quod iā dixerat. Hæc sunt cornua quæ uentilauerunt ludā, & adiecit, quod nō dixerat, p̄ singulos uiros, & nemo eorū leuauit caput suū, & tunc demū de fabricis ait. & uenerunt isti deterere ea, ut detriant cornua gentiū, quæ leuauerūt cornū super terrā ludā, ut disperderēt eā, & est sensus. Cornua quæ uentilauerūt ludā, i. reges uel regna, quæ captiuauerūt uel obtriuuerunt ludā, singula suis temporibus nimis grandia, nimisq; fortia fuerūt, ita ut dū uentilaret ludā per singulos uiros, nemo eorū leuaret aut leuare deberet caput suū, uerū dū alterū cōtra alterū cōfregit, & alterū fortitudinē, quasi manu fabrilī & ferreo malleo cōtūdit atq; cōfringit, siue detrit, datur in

Leuaſ caput

de occasio leuandi caput suū, & resistendi iā detritis cornibus gentiū. Verbi gratia. Cornu magnū de quatuor cornibus unū fuit regnū Græcorū, Sed diuisum est cōtra semetipsum, quia de regno uno, regna quatuor facta sunt, qñ Alexādo mortuo, obtinuerūt pueri eius regnū, unusquisq; in loco suo. Attende nunc. Si regnū illud integrū permansisset & unū, nunquid contra illud Iudas Machabæus leuasset caput suū? Equidē potuisset hoc fieri per dei auxiliū sed placuit deo tali ordine fieri hoc ipsum, scilicet ut regnū diuisum infirmis existeret, & p̄terea faber ille magnus Romani imperij principatus, eidē superueniret, suoq; illud malleo tunderet ac detereret. Recēsitā historix hoc testant qd Epiphanes ille Antiochus, cōtra quē recte & iuste caput suū leuauit Iudas Machabæus, iā dudū crescentis & inualeſcentis eiusdē Romani imperij uiribus terebatur, & legati Romanorū iussu Israhel Aegypti in quā regno suo uoluerat adiungere, unde fuerat inhoneste reuersus. Laudabilis in ista quoq; prouidētia dei, quia sicut quādo primū Israhel ex Aegypto ascēdit rubrum mare, ut transiret, diuisit illi in diuisiones, ita extunc regna gentiū, quorū in medio peregrinatur, nis q; ad deū tēdit, uerū Israhel cōtra semetipsā diuisit, ita ut illoꝝ dissensio sanctis & electis occasio salutis existeret.

J. Machab. 1.

¶ Et leuaui oculos meos, & uidi, & ecce uir, & in manu eius funiculus mensor, & dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Hierosolē, quanta sit latitudo eius, & quāta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Curre & loquere ad puerū istū dicens: Absq; muro habitabitur Hierosolē.

Vide. Iose. de antiq. lib. 12. cap. 6.

CAP. II.

¶ Et leuaui oculos meos, & uidi, & ecce uir, & in manu eius funiculus mensor, & dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Hierosolē, quanta sit latitudo eius, & quāta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Curre & loquere ad puerū istū dicens: Absq; muro habitabitur Hierosolē.

pre multitudine hominum et iumentorum in medio eius, et ego ero ei (ait dominus) murus ignis in circuitu, et in gloria ero in medio eius. Magna gaudium angelorum, magnum in his uerbis, istis pro re quae accidit caelestibus spiritibus & terrenis hominibus, leticiae tripudium. Nam quae praeualuit dominus exercituum, & detritis cornibus regnorum gentium, propositum dei ad effectum peruenit, ut aedificaret Hierusalem, & in ea templum nomini domini. Gaudent angeli, & homines noluisse participes gaudij sui. Vere magna gaudendi ratio, sed attendas non solum templum illud manufactum, quod Zorobabel fundauit & perfecit, nec solum ciuitatem illam, cuius muros Neemias construxit, detrito duntaxat uno cornu regni Babylonici per fabricum regni Persici, sed templum non manufactum & ciuitatem dei uiuentis Hierusalem caelestem, quae detritis cunctis quatuor cornibus illis, nunc usque aedificata ut ciuitas (ut ait Psalmista) cuius participatio eius in idipsum, cuius templum iadudum aedificatum est, imo & Iudaica impietate solutum fuit, et post triduum excitatus est. Templum aliud ciuitas illa non habet, nam templum (ait Iohannes) non uidi in ea, dominus enim omnipotens templum illius est et agnus. Illuc sine dubio tendit haec prophetica uisio, et inde gaudent angeli, quod tale cum hominibus templum semper sint habituri, tale cum hominibus ciuitatem semper sint habituri. Quare autem maxime tunc temporis uisio pro hac re demonstrari debuit angelicae congratulationis, nisi quia ciuitas illa terrena et templum illud manufactum, quae tunc reaedificari incipiebant, quaedam erant instrumenta siue initia caelestis illius ciuitatis. Nam (ut ante iam dictum est) de loco et ciuitate uel genere illa, iuxta promissiones dei, Christum nasci oportebat, et inde iam tunc gaudium quare aedificatio templo et ciuitate illa sancto spes non peribat, & promissio permanebat. Unde quomodo nunc gaudere gestiuit. Ecce inquit uir, et in manu eius funiculus mensurae, et funiculus ille alacriter quod agere significabat, et ut amplius inquireret uidentem excitabat. Nec ille moratus, quod inquit tu uadis? Ut metiar (ait) Hierusalem, et uideam quanta sit latitudo eius, et quanta longitudo illius. Breuiter asseruit, quod aedificatio non in incerto esset aut deberet differri. Numquid autem uir ille cuius est funiculus in manu habere, non dum sciebat quanta longitudo Hierusalem, et quanta deberet latitudinis esse? Si de ciuitate illa terrena siue manufacta quiritur, non magnum erat illi uiro scire uel uidere, sed nec ullus prophetarum dignum duxit scripto, ad nostram noticiam transmittere, quanta fuerit latitudo uel longitudo eius. Porro de ciuitate caelesti, cuius illa ciuitas quoddam exemplar fuit, haud dubium est quin longitudo et latitudinis mensura sit ille uir, cuius in manu funiculus est, quod omnis diuinitatis gratia cum patre et aequalis spiritus sancto potestate habet, et homini dimensiones ita uidet, ut uidere faciat, nec quemquam lateat quanta debeat esse longitudo illius, quae est fides, scilicet usque ad mortem, et quanta latitudo, quae est dilectio, scilicet usque ad mortem. Nam esto (inquit) fidelis usque ad mortem. Et maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, et tanta quidem longitudo, tanta latitudo, tam in isto seculo habenda, ubi pro fide mori quis potest, pro dilectione animam suam ponere potest. Sed in illo seculo quo cum uenerit, nisi longitudo et latitudinis huiusce remunerationis. Hoc illi uiro uidere perfectionem erat ostendere atque promittere. Ad hoc dictum illius uiri, ecce (inquit) angelus qui loquebatur in me egrediebatur, forte dimensiones illas inspecturus. Docendus autem erat propheta ne humano sensu acciperet id quod de latitudine & longitudine audierat. Alius ergo (inquit) angelus egrediebatur in occursum eius & dixit ad eum: Curre & loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. Quae causa, putas, prophetam hic angelus puerum appellat, nisi quia (sicut iam dictum est) docendus erat? Est enim quaedam sensus puericia, quae in isto quidem non dum reprehensibilis erat, quia non dum audiendo uel uidentem talia multum tempus habebat. Reprehendunt autem in his qui propter tempus facti estis, quibus lacte opus sit non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expertus est sermonis iustitiae, paruulus enim est. Perfectior autem est solidus cibus eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus. Haec apostoli sententia presenti quoque exemplo clarior fit. Videbat hic oculis eleuatis uirum, cuius in manu funiculus mensurae, & audierat eum dicentem, ut metiar Hierusalem & uideam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo illius. Si non dum aliud quod intelligebat in uisu illo nisi terrena illius ciuitatis dimensiones, profecto puer erat, puerilem sensum habebat, & interim uisio quam uidebat, quia de terreno tantum aedificatio gaudebat, non solidus ille cibus, sed quaedam erat lactis alimonia. Recte igitur puer dictus est, sed cito in uirum profecto

z. Ebd. 6.
Templum non
manufactum
corpus Christi.
Psal. 121.

Apoca. 21.

Congratulatio
angelorum.

Mensura ciuitatis,
Christus.

Apoca. 2.
Iohan. 15.

Apoca. 21.

Cur propheta
hic puer dicitur.
Hebr. 5.

COMMENT· RVPER· ABBA· LIB· I.

cere habebat p̄senti magisterio celestiuū spirituuū dicētiū. Absq̄ muro habitabit Hierusalē
præ multitudinē hoīm & iumētōz in medio eius. & ego ero ei (ait dñs) murus ignis in cir-
cuiu, & in gl̄a ero in medio eius. Est em̄ sensus: Hierusalē quæ per nos ædificat, quæ p̄ se
metipsum uir iste metitur, muro manufacto nō circūdat, sed tota sp̄ialis est ædificatio eius.

Dñs murus
eius.
Psalm. 67.
Psalm. 124.

Dñs ip̄e murus eius, murus ignis in circuitu, per qđ ciuitas illa quā firma sit, satis inuitur.
Cū em̄ scriptū sit, sicut fluit cera à facie ignis, sic percāt pctōres à facie dei. Quis ibi hosti
mebit: qđ de inimico sollicit̄ erit? Ergo qđ in Psalmo de hac ip̄a Hierl̄m dictū est: mōtes in
circuitu eius, & dñs in circuitu populi sui, magnifice p̄sens locus illustrat ei, qđ sensum excel-
sit pueri. Quod deinde ubi dixerat, ego dñs murus ignis in circuitu, subiunxit, & in gl̄a ero
in medio eius. Idē lōge supra sensum pueri est, qđ uidelicet nō sicut homo localis & terre-
nus in medio hoīm localiuū & terrenoz, sed sicut deus creator spirituuū in medio erit angelo-
rū & hoīm in tēplis cordiuū, in domibus quæ ip̄a corpora sanctorū et animarū p̄cordia sunt
quod quale est uel erit, oculus non uidit & auris non audiuit, & in cor hominis non ascen-
dit.

Esa. 64.
Iudæi. pueri
centū annorū
sunt.

Pueri qđam qui nunq̄ p̄ficiūt, pueri centū annorū, istud qđ hic dictū est, absq̄ muro
habitabitur Hierl̄m præ multitudinē hominū et iumētōrū in medio eius, putant carnaliter
esse uenturū, uidelicet qđ Hierl̄m tantā beatitudinē habitura sit, ut præ multitudinē homi-
nū & iumētōrū omniū murū habere nō possit, sed dñi defensio murus sit ipsius & illius in
medio habitatis gloria p̄fratur. Ad puerū eiusmodi, puerū centū annorū qui moritur, est
maledictū, p̄plus em̄ Iudaicus est, nō currit neq̄ mittitur angelus ut ad eū loquat̄, nec em̄
audire aut scđm sensum senū intelligere uult. Nos aut̄ cū isto puero, qui audiendo & intel-
ligendo p̄fecit in uirū, sic intelligimus qđ dictū est præ multitudinē hoīm et iumētōrū in
medio eius, absq̄ muro habitabitur, ut nūc manifeste oculis apertis uideamus. Quis em̄ re-
gū aut imperatorū tā magnū siue tā amplū potuisset facere murū, qđ cōcluderet orbē terra-
rū? Nisi aut̄ cōcluderet orbē terrarū, nō posset ambire Hierl̄m istā scilicet ecclesiā, quæ uide-
licet in toto diffusa est orbē terrarū. In ea dicūtur hoies qui sp̄alia sapiūt, iumenta uero qui
simpliciter sapiūt, iuuat aut̄ eos qui cū sint sp̄iales, sua sp̄alia semināt illis, & eorū carnalia
metūt. Et hic quidē in p̄senti seculo talis Hierl̄m peregrina pars celestis Hierl̄m, iccirco
absq̄ muro habitabitur, qđ nō uno in loco, nō in una gēte cōtinet̄, sed (ut iā dictū est) p̄ orbē
terrarū diffunditur. In illo aut̄ seculo quo hinc quotidie transfertur, multo maxime nec est
nec esse debet aut potest murus in circuitu eius, nisi dñs qui & in gl̄a erit in medio eius. Ser-
quit. l. 2. O fugite de terra aquilonis dicit dñs, quoniam cœli dispersi uos dicit dñs
O Sion fuge quæ habitas apud filiā Babylonis, quia hec dicit dñs exercituum
Post gloriā misit me ad gentes quæ spoliauerūt uos. Qui em̄ tetigerit uos, tangit
pupillā oculi mei. Quia ecce ego leuo manū meā sup̄ eos, & erit p̄de his qui ser-
uiebāt sibi, & cognoscetis, quia dñs exercituum misit me. Quam oportune, qđ sapienter
sp̄s sanctus dū senibus loquatur, & senili auditoris animo delectetur, interim puero blandi-
ditur, qualis 70 tutos tūc erat p̄plus qui de Babylonica captiuitate reuertebatur, cuius sensu
sum sup̄gredi uolebat istū, quē appellabat angelus puerū, dicēs: curte & loquere ad puerū
istū. Nā puero centenario de quo iā dictū est, nequaquā blanditur, sed dicit ei quā morietur.

Corin. 9

Esa. 67.

Quomodo uel ad qđ blanditur illi puero, id est, simplici populo? Videlicet ita loquedo, ut
sentiat talis puer sese diuina inuitatione reuocari de Babylone ad reædificandā ciuitatē uel
templū, cuius reædificatio (sicut iam dictum est) p̄paratio erat salutis humanæ. Puer erat
quisquis nihil aliud præter restitutionem loci & gentis sperare sciebat, quenz salte hoc ex-
guum delectabat. Vir aut̄ imō & senex erat, quisquis loci illius restitutionem nō propter
ip̄m locū, sed p̄pter eū qđ inde uerturus erat scilicet Christū desiderabat. Vocatiuū calum cō-
geminans, dō fugite (inqt) de terra aquilonis, itemq̄ tertio, dō Sion fuge quæ habitas apud
filiā Babylonis. Fugite de terra aquilonis, idē est quod fuge quæ habitas apud filiā Babylō-
nis. Plagæ nāq̄ orbis quas Græci appellant κλιματα iuxta sitū Hierusalem intelliguntur &
templi, & iuxta sitū illius Babylon, apud quā captiuus erat dei populus, in parte est aquilo-
nari. Hoc ergo qđ dicitur dō fugite dō Sion fuge, sic intelligitur, sensu quidē puertili, sed nō
inutili. Ecce quō p̄nitet dominū mali quod fecit nobis, quomō dolet sup̄ ciuitate inuocā-
& templo nobili, in qua sola ciuitate glorificabatur, in quo tēplo unico nomē eius inuoca-
batur.

Climata secū
dū situm Hie
rusalem.
Sensus litera
lis de fingen-
da Babylone

nis. Plagæ nāq̄ orbis quas Græci appellant κλιματα iuxta sitū Hierusalem intelliguntur &
templi, & iuxta sitū illius Babylon, apud quā captiuus erat dei populus, in parte est aquilo-
nari. Hoc ergo qđ dicitur dō fugite dō Sion fuge, sic intelligitur, sensu quidē puertili, sed nō
inutili. Ecce quō p̄nitet dominū mali quod fecit nobis, quomō dolet sup̄ ciuitate inuocā-
& templo nobili, in qua sola ciuitate glorificabatur, in quo tēplo unico nomē eius inuoca-
batur.

IN ZACHARIAM PROP. CAP. II. Fo. CCVII.

batur. Nec mirū, magnū em̄ illic erat nomē eius, magnus honor impēdebatur nomini eius. Cyrus nos illuc redire nō cōpūlit, sed tantūmodo redeundi licentiā dedit. Quis est in uobis (ait) de uniuerso populo dñi cœli? Sit deus illius cū ipso, et ascēdat Hierl'm quę est in Iudęa & ædificet domū dñi dei sui Israhel. Quantopere nos inuitat, ut propteranter uelimus exire de terra ista, terra Babylonis immūda, dū dicit, d̄ d̄ fugite de terra aquilonis, d̄ Sion fuge, q̄ habitas apud filiā Babylonis, & quantū pœnitent eū de his q̄ passi sumus, q̄ em̄ deinceps te tegerit nos, tanget pupillā oculi eius, & prædæ nobis erūt hi, q̄bus seruiebamus, id est, capti uos ducemus eos q̄ captiuos duxerunt nos. Iste sensus (ut iā dictū est) puerilis quidē est, sed utilis, q̄a quomodocūq; factū sit, factū est ut restrueret locus & gēs, unde salutē mūdi Christi oportebat nasci. ¶ Sensus tanto utilior quāto solidus cibus lacte melior existit, in discipulis Christi est. Primo, ipsa q̄ hic loquitur p̄sona, cognoscēda est. Vnde cognosce? Nimirū ex eo qd̄ ait dñs exercitūū, post gloriā misit me ad gētes q̄ spoliauerūt uos, itēq; & cognosce? cētis quia dñs exercitūū misit me, lauda & lætare filia Sion, quia ecce ego uenio & habitabo in medio tui ait dñs. Quis ē iste dñs exercitūū, quē post gl'iam misit dñs exercitūū? Quis inquit, nisi dñs filius dñi patris? Filiū nāq; dñm & deū, qd̄ iuste credimus & fidelit̄ cōfitemur misit in hunc mundū post gloriā pater deus & dñs. Quā post gloriā? Nimirū post gloriā diuinitatis longe & infinite postq̄ erat in forma dei, Quod nō est aliud q̄ in gloria dei, hinc Ap̄tus dicit: Qui cū in forma dei esset, nō rapinā arbitratus est esse se æquale deo, sed semet ipsum exinanitiū formā serui accipiens & c̄. Itaq; dictū hoc propheticū gratū & gratiosum nobis sit, q̄a fidele est testimoniū dñi nostri Iesu Christi, nō solū quidē, sed de multis unum pulcherrimū atq; clarissimū. Igitur ab isto loco illuc se intēdat aiūs, quo post detrita (ut iam dictū est) cornua gentiū, uictor propositi deus, promissum suū impleuit, & iusiurādū quod iurauit ad Abrahā patrē nostrū, datūq; se nobis, mittēdo in hūc mundū filiū suę charitatis, propter nimiam charitatē qua deus mundū dilexit. Hic pulcherrimus est ordo prophetiæ, q̄ tenus post reuersionē eius ad Hierl'm in misericordijs, q̄bus domus eius ædificata est in ea, & post detritiōnē regnōꝝ quatuor, q̄ per quatuor cornua significata sunt, & p̄ quā sibi succedentia, draco diabolus infectando ppl'm illū, promissionis effectū auertere nitēbatur, uenisse, qui promissus fuerat cōsideretur, & dicta hæc, d̄ d̄ fugite de terra aquilonis & c̄. tanquā p̄sentis eius uoces audiant. Quid em̄ est aliud, fugite de terra aquilonis, siue fuge Sion quā habitas apud filiā Babylonis, q̄ hoc initiū eius euangelicę p̄dicationis: pœnitentiā agite, ap̄ propinquabit em̄ regnū dei. Deniq; incredulū esse & cordis impœnitētis, hoc est, p̄manere in terra aquilonis, uenti utiq; frigidi, per quē diabolus solet in scripturis figurari, & econtra, fugere de terra aquilonis, hoc est, credere, & pœnitentiā agere cū spe perueniendi ad regnū dei. Item, habitare apud filiā Babylonis, hoc est, seruire uicijs & cōcupiscentijs: & econtra, fugere de habitatione Babylonis, hoc est, cessare ab eisde uitijs & cōcupiscentijs. Duæ causę quas hic posuit, qm̄ in quatuor uentis cœli dispersi uos, quia post gloriā misit me ad gentes quæ spoliauerūt uos, unā rationē faciunt, & illius unius cōtinent sensum, quā Euan gelista scripsit, q̄a Iesus moriturus erat, ut filios dei, qui dispersi erāt, cōgregaret in unū. Ratio hæc sic in isto diuisa est, ut omni habenti aures audiendi, prima parte timorē incutere sequente dilectionē insinuare uelit. Dū em̄ p̄misso, fugite de terra aquilonis, quod est dicere, nolite cordis esse impœnitētis, subiungit, qm̄ in quatuor uentis cœli dispersi uos, oportuno timore cōcutitur attentus auditor, si tñ intelligit, quō uel ob quā causam facta sit illa dispersio, qua sparsim mixtimq; inter malos & reprobos electi nascūtur in hoc mūdo, q̄ simul esse & soli nasci debuissent in paradyso. Cū itē p̄misso, d̄ Sion fuge quā habitas apud filiā Babylonis, subiungit, quia post gloriā misit me ad gentes. Magna dilectionis dei offertur occasio, cōsideranti quod ueraciter dictū sit: quam bonus Israhel deus. Quia uidelicet sic dilexit mundū, ut filiū suū unigenitū daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat uitā æternā. Et q̄ bonus sit idē unigenitus, qui cū in forma dei esset, propter nos accepit formā serui, atq; post gloriā claritatis, quā habuit apud deū priusq̄ mundus fieret, saturatus est opprobrijs, dans percutienti maxillā, & factus est obediens usq; ad mortē, mortē autē crucis & qui misit, & qui missus est, dñs exercitūū est, testatur p̄sens locus scripturę ueritatis. Nā forte quis nō audierit, non contentus fuit semel dixisse de isto, qui post gloriā missus est,

J. Eisd̄. 7.

Sensus mysticus.

Philip. 2.

Lucæ. 1.

Ephē. 2.

Fugere de terra aquilonis, est pœnitentiā agere. Mart. 4.

Johan. 11.

Johā. 3.
Philip. 2.
Ioh. 17.
Esa. 53.

COMMENTA. RUPER. ABBA. LIB. I.

quod dñs sit, sed tertio repetiuit, dicit dñs: Pauculis dictionibus interiectis, & de illo q̄ mibi secūdo asseruit quod dñs exercituū sit. Iam quippe semel dixit, iste dñs qui misit me, & cognoscetis quia dominus exercituū misit me, & paucis interiectis, iterū diciturus est filia Sion, & scies quia dominus exercituū misit me ad te. Interea uide q̄ sapienter, q̄ mira arte sapientia, puerū illū supradictū capit, scilicet populū illius tēporis, qui sperare nesciebat tale quid, qui nō posset uesci tam solido cibo tantæ promissionis, & iccirco oportebat eū lactari lacte literali quod est huiusmodi. Cū dixisset: Post gloriā misit me ad gentes, addidit, quæ spoliauerūt uos, & subiunxit, qui em̄ tetigerit uos, tanget pupillā oculi eius, siue oculi mei, quia ecce ego leuo manū meā super eos, & erunt prædæ his qui seruiant sibi, hoc em̄ litera sonat, quod talis deberet rerū mutatio fieri, ut reuerſi de Babylonia captiuitate, multiplicati atq; roborati, præſente cū eis dño irent super Babylōnios & ceteras gentes, à quibus fuerant spoliati, & uerſa uice spoliarent eos, cederentq; sibi in prædā hi, quibus seruiant ipsi, eodē genere uel modo prædæ siue seruitij. Bonis nobis error pueri, siue sensus puerilis, & cunctis profuturus seculis, quia uidelicet tali spe alacriores effecti, reuerſi sunt & ædificauerunt, & scripturā, quæ utiq; pro nobis gentibus facit quasi cōtra nos agentē, nobisq; cōtraria promittentē, maiore cū fauore susceperunt & custodierunt tanq̄ scripturā, ut uere est, diuina authoritatis. Deus autē quō cogitauit, ita & fecit, leuauit manū suā super gentes, q̄ spoliauerūt Iudæos, ornatu ciuitatis & tēpli & q̄bus seruiuerūt & seruiūt Iudæi, quarū gentium maxime fuere Romani, & ecce ipsi sunt prædæ Iudæis, scz apls, qui utiq; sunt ex Iudæis, Quomodo gētes siue Romani p̄dæ sunt apostolis? Nimirū eō modo quo piscatoribus pisciculi, Sic em̄ quibusdā eorū quādo uocauit eos, dixit: Venite post me, & facia uos fieri piscatores hoim. Isti sunt & quicq; similes illis, quos qui tetigerit, t̄get pupillā oculi mei, nō ut ego cæcus fiam, sed ut cæci sint ipsi qui tetigerunt, & ego abscondā faciē meā ab eis, quomodo abscondit & auertit quis, iētū uitans aduersarij insidiantis, pupillā oculi sui. Sequitur, Laudate & lætare filia Sion, qz ecce uenio & habitabo in medio tui, ait dominus, Et applicabuntur gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mibi in populum & habitabo in medio tui, & scies qz dominus exercituū misit me ad te. Et possedit dominus Iudam partem suam in terra sanctificata, & elegit adhuc Hierusalē. Sicut leat omnis caro a facie domini, qz consurrexit de habitaculo sancto suo. Sicut iam ante prælibauimus, bis ab ista persona domini exercituū, quæ hic loquitur, dictū est, Dominus exercituū misit me, quia diciturus, lauda & lætare filia Sion, sic præcedentia finiera, & cognoscetis quia dominus exercituū misit me, & ecce iterū præmissio, & habitabo in medio tui, subiungit, & scies quia dominus exercituū misit me ad te. Pulchrū hoc & consideratione dignū est, quia profecto filiū, qui reuera dominus exercituū est, misit pater sine dubio dominus exercituū, misit spūs sanctus ueraciter dominus exercituū. Duæ personæ patris & spūs sancti, unā personā filij miserunt, sic apud Esaiā ipse loquitur, & nūc dominus misit me, & spūs eius. Nimirū quādo beata uirgo Maria, nunciante angelo, cōcepit, tunc filium dominū exercituū, & pater dominus exercituū misit & spūs sanctus dñs exercituū misit eū in uterū eiusdē uirginis. Pater, quēadmodū ipse dicit: Eructauit cor meū uerbu bonū. Spiritus sanctus, quēadmodū angelus ad Mariā: Spiritus sanctus (ait) superueniet in te, & uirginitus altissimi obumbrabit tibi: & ad Ioseph, quod em̄ in ea natū est, de spiritu sancto natura. Super hoc lauda & lætare filia Sion, ait dominus ipse qui misus est, deus ex dei patris generatione, & homo ex sancti spiritus operatione, quia ecce ego uenio & habitabo in medio tui. Quid est in medio tui, nisi in cōmunionē naturæ tuæ, cū substantia ueræ carnis. Nam uerbu caro factū est, & habitabit in nobis. Ergo in medio tui, hoc est præter peccatū oia suluā piens quæ sunt tuæ conditionis: primo, nouē mēſibus habitans in hospitiū uentris foemine, deinde in cunabulis, imō in præſepi inuolutus pannis, cicūcillus, & ad templū deportatus, cū hostia legali, & per annos triginta patiens omnia quæ sunt humanæ fragilitatis præter peccatū (ut iam dictū est) modis omnibus inuētus est homo, & mortis quoq; experientia. Vere magna materia laudationis & lætitiæ talis aduentus, & talis domini colubatio. Quamobrē & ita præmisit, lauda & lætare filia Sion. Omnis anima quæ tantū bonū per fidem speculando mereris dici & esse Sion. Anima Iohannis uere filia Sion, prima lætata est post illā

Heb. r.

Error Iudæorum bonus est nobis.

Matth. 4.

Esa. 48

Psal. 44.
Luc. i.
Mat. j.

Habitabo in medio tui.

Filia Sion, a n. ma fidelis.

IN ZACHARIAM PROP. CAP. II. Fo. CCVIII.

post illā lætitiā matrē, cuius in medio, cui⁹ in utero nā hic dñs habitabat. Vnde & laudabat in lætitiā, la tabatur in laude, dicendo: Magnificat aīa mea dñm, & exultauit spūs meus in deo salutari meo. Post eā prima laudauit & lætata est anima Iohannis. Ecce em̄ (ait) Eliza⁹ beth: ex quo facta est uox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. Vbi tēpus loquēdi afficit illius lætitiā, causam pulchra cū laude taliter deprompsit. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autē sponsi, qui stat & audit eū, gaudio gaudet propter uocē eius. Hoc ergo gaudiū meū impletū est, quod deinde dicit dñs: Et applicabū tur gentes multæ ad dñm in die illa, & erunt mihi in populū, manifestū atq; perspicuū est, quia uidelicet ex quo dies ista illuxit, uel tēpus aduenit, de quo in Esāia dñs: in tēpore placitō (inquit) exaudiui te, & in die salutis adiuui te, A plus autē succinit: ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis, & ex eo gentes multæ applicantur ad dñm, & sunt ei in populū. Porro ante diē hanc, notus tantū in Iudæa deus, in Israhel magnū nomē eius, & recte alitæ quoq; gentes applicantur ad dñm, & sunt ei in populū, licet inuideant & indignentur Iudæi, qui sibi uideatur soli esse filia Sion, & nō pertinent ad filiā Sion. Quid em̄? an Iudæo nō deus tantū? nōne & gentiū? imō & gentiū. Et habitabo (inquit) in medio tui, scilicet secundo aduentu, nō quomodo primo aduentu uenio, sicut iam dixi, ut habitē in medio tui. Primo nanq; passibilis atq; mortalis atq; iudicandus. Secūdo impassibilis atq; immortalis deus iudicij dñs, habitabo in medio tui. Primæ habitationis in medio tui fructus hic est, ut applicantur gentes multæ ad dñm, sequentis habitationis erit effectus quem Iohannes dicit: Scimus quia cū apparuerit, similes ei erimus, quoniā uidebimus eū sicuti est. Illud uideri, pfectū erit scire, de quo hic ait: & scies qd dñs exercituū misit me ad te. Quid porro sibi uult quod cū dixisset: & applicabuntur gentes multæ ad dominū, & erunt mihi in populū, subiungit atq; ait: & possidebit dñs Iudā partē suam in terra sanctificata, & eliget adhuc Hierusalem: Nimirū quia faciendū, & huic erat, qd prophetis alijs iubetur, scilicet claudere sermonem, ligare testimoniū, quia uidelicet sic expediebat, nec em̄ portare potuissent homines, si manifeste diceret illis deus, id quod intendebat. Ecce illud quod dixerat, & applicabū tur gentes multæ ad dominū, subtegit dicendo: Et possidebit dñs Iudam partē suā, quo no mine, quoniā Iuda interpretatur cōfessio, cū significetur omnes gentes Christū confitētes, putare poterat ille populus Iudæ, qui hæc audiebat, quod qualicūq; modo applicandæ forent ad dominū multæ gentes, tamen ipse solus domini pars esse deberet, quæ existimatio nihil proposito dei nocuit aut nocet, imō prodest, quia dū illi beneuoli fuerunt, scriptura nobis custodita est. Sensus hic est, Iudam partē suā, id est, eos qui præordinati sunt ad uitā, qui secūdu propositū uocati sunt sancti, quos præsciuit & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui, qui omnis Iuda, idē credentes atq; cōfidentes sunt, & pars domini sunt, possidebit dominus in terra sanctificata, in terra uiuentiū, ubi quod est, totū sanctum est, & ita possidebit ut nullus desit de numero eorū, & quia non sufficiunt qui de ista terrena Hierusalē illic ascendūt, adhuc eliget de alijs quoq; gentibus, assumunt qui sint Hierlm. Nonne in his que dicta sunt, merito cōfortentur manus dissolutæ, & genua debilia roborentur? Nonne merito dicant pusillanimitis, confortamini & nolite timere? Sequitur ergo. **Sileat omnis caro a facie domini, quia consurrexit de habitaculo sancto suo: Ac si dicat: Sileat quatuor cornua, quæ uentilauerūt Iudam & Israhel & Hierlm, sileant omnes qui regnare præsumperunt, domino nesciēte, domino nō probante, quia caro sunt Assyrii cū Babilonijs, Peris cū Mæcedis, Macedones siue Græci, Romani terribiles & ut uidebatur ferrei. Sileat (inquā) a facie domini, quia consurrexit de habitaculo sancto suo, qd throni eius positi sunt & iudiciū sedit, & iudicatum est interfici bestias cornutas, & auferrī potestātē eorū, & dari potestatem & honorem & regnū, filio hominis uenienti in nubibus cœli, ut suscipiant regnum sancti dei altissimi, quibus insultabant regnātes bestię, tanquam peregrinis atq; captiuis, & obtineant regnum usq; in seculum, & seculum seculorum.**

Lucæ. 1.
Iohā. 3.
Esa. 49.
2. Cor. 6.
Psal. 79.
Rom. 3.
Duplex aduentus Christi.
I. Ioh. 3.
Dani. 12.
Iuda dicitur omnes gentes Christum confitentes.
Roma. 3.
Heb. 12.
Esa. 57.
Dani. 7.

¶ Finis libri primi in Zachariam.